

– комунікація між різними культурами й субкультурами – знову ж, не лише національно-етнічними, але й гендерними, релігійними, професійними, віковими;

– екологічна комунікація: стосунки між індивідуальними суб'єктами і

організаціями у розв'язанні проблем охорони, очищення, облагороджування – естетизації навколишнього середовища;

– комунікація здоров'я й охорони здоров'я: взаємини не лише між

пацієнтом і лікарем / медперсоналом, але й між населенням і інститутами охорони здоров'я, соціальна політика з охорони здоров'я населення, освіта й пропаганда здоров'я й здорового способу життя.

Зробимо висновки.

Комунікативна підготовка сучасного фахівця – громадянина – людини має бути обов'язковим компонентом загальної освіти в системі вищої школи, як визнано сьогодні у світовій практиці.

Комунікативна підготовка включає два аспекти: філософсько-етично-світоглядний і прикладний, соціально-практичний. Світоглядний аспект передбачає розуміння того, що мова як система символів і комунікація як процес використання цих символів є не лише способом висловлювання й передачі думок і почуттів, але головне, є способом спільного вибудовування/ конструювання соціальних реальностей, нескінченних за розмаїттю життєвих взаємин. Світоглядний аспект також передбачає відповідальність людини за свій вибір дій.

Соціально-практичний аспект передбачає, що людина готова створювати ці соціальні відносини – володіє набором комунікативних (вербальних і невербальних) дій, що дозволяють їй досягти результатів у конкретній соціальній ситуації.

Реалізація завдань комунікативної освіти вимагає, без сумніву, великої й тривалої колективної роботи – не лише змістовної й

методичної розробки комунікативних навчальних програм, але й підготовки професійних кадрів, фахівців з комунікації, що здатні реалізовувати ці програми (що є окремою проблемою в практиці сьогодношньої вищої школи).

Проте, важливо розглядати ці завдання як «виклик сучасності» і з професійних позицій немає більш гідної альтернативи, як прийняти цей виклик до дії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Emanuel R. (2005). The Case for Fundamentals of Oral Communication, Community College Journal of Research and Practice, 29. <http://www.natcom.org/index.asp?bid=11001>
2. Morreale S., Osborn M., & Pearson, J. (2000). Why Communication is Important: A Rationale for the Centrality of the Study of Communication. Journal of the Association for Communication Administration, 29, 1–25. <http://www.natcom.org/NCA/files/ccLibraryFiles/>
3. National Communication Association. (2004). Communication Programs in Higher Education. Washington, D.C.: National Communication Association
4. National Communication Association. (2004). Communication in the General Education Curriculum: A Critical Necessity for the 21st Century. Washington, D.C.: National Communication Association
5. U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Higher Education General Information Survey http://nces.ed.gov/programs/digest/d07/tables/dt07_291.asp

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Мат'яш Ольга Іванівна – Ph. D., Founder and First President of the Communication Association, Ivy Tech State Community College, Indianapolis, USA.

Коло наукових інтересів: міжособистісна комунікація, основи комунікативної культури, комунікативні технології.

Гуцало Емілія Ун-Сунівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та психології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Коло наукових інтересів: психологія спілкування, комунікативний тренінг майбутніх учителів.

УДК: 37.091.3:796

КУЛЬТУРА РУХІВ ЯК СКЛАДОВА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анастасія МЕЛЬНИК (Кіровоград)

Постановка проблеми. Система інноваційних змін в освіті посилює вимоги до рівня загальнокультурної та спеціальної підготовки студентів, а зміна освітніх парадигм,

перехід від масово - репродуктивних форм і методів викладання до індивідуальних, творчих потребують підвищення професійно - педагогічної культури майбутніх учителів

фізичної культури [3, с. 1]. Процес формування готовності студентів факультетів фізичного виховання до позакласної роботи є неможливим без створення й виконання певних умов, від яких залежить результативність і ефективність його протікання, та які впливають на якість підготовки майбутніх фахівців.

Сучасний стан готовності майбутніх учителів визначається як інтегральна освіта, яка включає мобілізаційну готовність; готовність до праці, діяльності; самоосвіту; педагогічну готовність; професійну готовність; спортивну готовність тощо.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що проблема готовності до професійної діяльності хвилювала не одне покоління науковців, а саме видатних діячів П.П. Блонського, І.Ф. Гербарта, А.С. Макаренка, І.Г. Песталотці, К.Д. Ушинського, С.Т. Шацького та ін. Надалі цими ідеями та розвитком даної проблеми займалися Л.П. Буєва, О.А. Климова, І.І. Резвицький, В.Д. Шадрикова, В.А. Шаповалова та ін. Теоретичні основи та специфіка процесу формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності відображені в працях Е.П. Белозерцева, В.П. Беспалько, О.В. Бондаревської, Ю.С. Брановського, А.В. Петровського, В.Н. Сагатовського та ін.

В сучасній психолого-педагогічній літературі виділяється два основних підходи щодо готовності майбутніх учителів фізичної культури. Перший теоретичний підхід обумовлюється функціональним станом. За А.А. Ухтомським це стан «оперативного спокою». Ф. Генов вважає, що такий стан слід вважати як «мобілізаційну готовність». На думку М.І. Дьяченка, В.А. Крутецького, В.І. Соколова, другий теоретичний підхід готовності розглядається як підготовленість особистості, включаючи цілий комплекс мотиваційної складової, інтелектуальної та емоційної.

Проблемою готовності майбутніх учителів фізичної культури займаються ряд авторів. Так, В.В. Давидов вважає, що до складу готовності входять вольовий, мотиваційний, розумовий та комунікативний компонент. На думку І.Н. Гризлової та Н.Н. Трушиної, готовність визначається психологічним станом та властивостями особистості, які проявляються у професійній діяльності [4, с. 41].

Метою нашого дослідження є визначення основних складових готовності майбутнього вчителя фізичної культури до позакласної роботи в початковій школі.

Для досягнення поставленої мети нами визначені такі **завдання**:

- проаналізувати стан проблеми, рівень її дослідженості у наукових джерелах і на цій

основі, визначити сутність готовності до професійної діяльності;

- обґрунтувати необхідність формування культури рухів студентів як складової готовності до позакласної роботи в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. В процесі дослідження нами з'ясовано, що проблема розвитку особистості стоїть поряд з проблемою виховання і навчання. На думку А.Ц. Демінського особливості майбутньої професійної діяльності випускників факультетів фізичного виховання повинні обумовлюватися професійно-прикладним спрямуванням процесу навчання студентів [1, с. 84].

Саме виховання і навчання сприяють розвитку, цілісності і гармонійної досконалості особистості студентів. В цій системі фізичне виховання цілеспрямоване на процес фізичного розвитку, в якому за допомогою фізичних вправ оптимізуються біологічні процеси в організмі. А естетичне виховання – на розвиток духовності, емоційно-естетичного ставлення до дійсності, мистецтва, розвиток творчості і краси.

Бачення педагогічного процесу як частини культури дозволяє розробляти і впроваджувати в навальний процес нові педагогічні технології, які ґрунтуються на духовності, загальнолюдських цінностях гуманітарному і інформаційно-технологічному прогресі [5, с. 170].

В процесі дослідження нами визначено, що саме взаємозв'язок фізичного і естетичного виховання виявляється через красу тіла і рухів та сприяє формуванню у студентів загальної культури професійної готовності.

Специфічна сутність взаємозв'язку естетичного виховання з фізичним полягає у постановці завдань естетичного виховання, які розв'язуються у процесі фізичного виховання і торкається двох сторін: зовнішньої і внутрішньої.

Зовнішня – формування тілесної краси і виразності рухів як органічної риси характеру і поведінки особистості. Внутрішня – формування естетичних уявлень, потреби у фізичній досконалості, вміння розуміти і відтворювати знання.

Засобами естетичного виховання у процесі фізичного є музика, танець, хореографія, пісня, живопис, скульптура та ін. Вони являються специфічними методами естетичного впливу: показ фізичних вправ з високою виразністю рухів; яскраве, емоційне – виразне пояснення. В створенні спеціальних умов, до яких можна віднести матеріально – технічну базу, яка впливає на естетичні почуття і уявлення. Доцільним є використання технічних засобів навчання, підбір відповідного музичного супроводу.

Основний шлях естетичного виховання в процесі фізичного пов'язаний з вихованням почуття ритму, грації, пластики, витонченості та рухів, краси постви і ходи. Сутність взаємодії полягає в удосконаленні будови тіла, що є основою фізичної краси та загальної культури рухів:

- виховання фізичних якостей як основи фізичної досконалості, що сприяє підвищенню стійкості організму і практичної діяльності за законами краси, а також впливає на емоційну сферу, працездатність;

- зміцнення фізичного здоров'я, яке дозволяє досягти вищої ступені краси як у зовнішньому, так і у внутрішньому проявах.

Організаційною формою дослідження ми обрали ритмічні вправи. Цим планували сформувати міцні динамічні стереотипи життєвої поведінки та культури систематичних і постійних фізичних навантажень. Дійсно, мета фізичного виховання – це високий рівень гармонійної фізичної удосконалості. Фізична досконалість – важлива складова частина формування прекрасної людини. Образ фізичної досконалості набуває естетичного характеру у тій мірі, у якій він виступає як суспільна цінність, що сприяє гармонійному розвитку особистості і прояву людських здібностей.

Відповідно до кваліфікаційної характеристики вчителя фізичної культури, фахівець повинен мати високий рівень професійної підготовки, володіти високими громадянськими і моральними якостями, відповідально і творчо ставитися до дорученої справи, поєднувати фундаментальну наукову і практичну підготовку. Фізична підготовка студента є одним з основних компонентів багатогранної підготовки вчителя фізичної культури. Вона забезпечує реалізацію педагогічних умінь у навчально-виховному процесі фахівця і його дієздатність протягом усієї професійної діяльності. Фізична підготовка здійснюється в різних формах протягом усього процесу навчання в вузі: на практичних заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін, у групах спортивно-педагогічного вдосконалення та у самостійно вільний від навчання час. Спортивно-педагогічні дисципліни в навчальному плані факультетів фізичного виховання представлені з урахуванням питомої ваги видів фізичних вправ в шкільній програмі. Формування рухових умінь і розвиток фізичних здібностей в процесі освоєння програм спортивно-педагогічних дисциплін супроводжується у студентів засвоєнням знань і формуванням професійно-педагогічних умінь, необхідних для проведення навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі. Вміння застосовувати отримані знання та вміння у

вирішенні конкретних педагогічних завдань перевіряється на різних етапах педагогічної практики в ролі організатора, педагога – вихователя, вчителя фізичної культури.

Внаслідок експерименту у студентів на заняттях практичного спрямування було виявлено значну уповільненість темпу рухів та почуття ритму. Так, після заданого ритмічного малюнку оплесками в долоні студенти контрольної і експериментальної груп повинні були прослухавши його три рази, відтворити завдання (за методикою В.А. Кручиніна [2]).

Отримані результати показали, що 38% студентів експериментальної групи змогли виконати ритмове завдання, а 62% виявили утруднення. Подібні результати були і у контрольній групі. Згодом ми спостерігали, що у студентів контрольної та експериментальної груп показники поліпшились, однак у піддослідної групи ці зміни були суттєві. Кількість студентів із високим рівнем розвитку стійкості темпу рухів після кожного етапу експериментального навчання збільшувалась: 18,5%, 42,0%, 62,2%, 74,5%. У контрольній групі відповідно: 14,7%, 32,3%, 44,5%, 50,3%.

Експериментальною методикою передбачалося опанування темпу рухів у зростаючій послідовності. Спочатку робота над розвитком темпу і ритму здійснювалась шляхом рухового моделювання контрастних темпів (швидко, повільно), потім студентам пропонувалися завдання на відтворення трьох градацій темпу в русі під час ходьби, бігу, ритмікогімнастичних вправ і поступово додавали складніші дії на диференційоване сприйняття відтворення змін темпу (прискорення, уповільнення).

Інтелектуальна активність на заняттях спрямовувалась на пізнання рухових дій та оволодіння ними. Це проявлялося у запитаннях студентів, які намагалися зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки в рухових діях, засвоїти правила виконання вправ з метою розвитку своїх фізичних і духовних сил. Усвідомлення значення і основних організаційно-методичних умов занять сприяли закріпленню інтересу до них.

Емоційні прояви виражалися у позитивному ставленні до занять та переживаннях в процесі занять. Важливим показником якості навчання при організації і проведенні науково-дослідної роботи було підтримання позитивного емоційного настрою студентів під час занять, створення у них почуття впевненості у своїх діях та оптимізму.

Додатково під час вивчення фахових дисциплін практичного циклу галузевого стандарту вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»: теорії і методики викладання гімнастики, теорії і

методики викладання спортивних ігор, теорії і методики викладання рухливих ігор і забав, ритміки і хореографії, лікувальної фізичної культури, організації і методики оздоровчої фізичної культури, спортивно-педагогічного вдосконалення та дисциплін вільного вибору студентів була запропонована науково – обґрунтована методика проведення занять за допомогою засобів функціональної музики.

Як відомо, музика володіє специфічною властивістю моделювати емоційний стан. Музичні прийоми дозволяли впливати на організм студентів на фізіологічному, вищому та нижчому психічному рівнях сприйняття. Дія музики на вищому психічному рівні сприйняття здійснювалась через внутрішню сторону музичної форми, яка включала в себе вдумливе звукосполучення (мелодійні, ритмічні напрямки), потенційне звучання яких, викликало провідні уявлення, які об'єднанні певною сюжетною лінією.

Фізіологічна характеристика емоцій, яка викликана музикою, пов'язана з розповсюдженням збудження в області гіпоталамуса на всі афекторні системи. Тільки в гіпоталамусі виникають емоційні збудження, в той же час весь організм з усіма його системами і периферійними органами залучаються в емоційний вираз, який призводить до:

- емоційного збудження, яке ініціює ту моторну діяльність організму, яка може задовольнити виникаючу потребу;

- забезпечення моторної діяльності за допомогою перебудови роботи внутрішніх органів (дихання, кровообіг, потовиділення, обмін речовин та ін.);

- емоційного збудження активності рецепторних апаратів (органів чуття), залучених в діяльність щодо задоволення потреб, які виникають.

Таким чином, здійснюється переключення функціонального стану організму на нові рівні життєдіяльності відповідно до емоційного. Під час роботи позитивні емоції знижували об'єктивні і суб'єктивні симптоми втоми, стимулювали увагу, сприйняття, пам'ять, мислення, уяву. Емоційна активізація сприяла підвищенню можливостей організму, формуванню культури рухів, викликала натхнення, творче піднесення.

Висновки. У процесі експериментального дослідження встановлено: чим вищий інтерес студента до навчання, тим більше вольових зусиль він проявляє для досягнення поставлених завдань. При цьому вольові зусилля мали місце не лише на заняттях та змаганнях, але і в повсякденному житті: студенти дотримувалися режиму дня, проявляли організованість, самодисципліну.

Запропонована система фізичних вправ, виконуваних у супроводі музики, що має на меті розвиток у студентів розумово-естетичного сприйняття, почуття ритму, музичної пам'яті та слуху, уваги, м'язової волі, пластичної виразності рухів у подальшому пролонговано сприяла студентам під час виробничої практики якісно організувати позакласну роботу з учнями початкових класів. Так, студенти експериментальної групи (41) на 14,6% більше запропонували спортивно – мистецьких заходів ніж контрольної (42). В процесі занять у позакласних формах організації школярів студенти рекомендували танцювальні, імітаційні рухи, ігри, стрибки, біг, які сприяли фізичному розвитку дітей, формували у них вірну поставу, координацію рухів та вдосконалювали процеси гальмування, виховували дисциплінованість, загальну організованість та культуру поведінки.

В результаті проведеного анкетування студентами з'ясовано, що понад 25,0% вчителів вважають перепоною до широкого застосування ритмікогімнастичних вправ у загальноосвітній школі недостатню організаційно-методичну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури, які могли б на належному рівні формувати школу рухів й ефективно здійснювати оздоровчо-рекреаційний підхід до фізичного виховання школярів. Саме підготовка студентів факультетів фізичного виховання до формування культури рухової діяльності, рухових дій на законах фізіології й біомеханіки є важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців, тому що культура рухів є показником високої працездатності, здоров'я та гармонійного розвитку людини, запобігає захворюванням опорно-рухового апарату.

Таким чином, педагогічний сенс використання взаємодії фізичного і естетичного виховання міститься насамперед в тих нових духовно-фізичних якостях особистості студента, які проявляються як результат впливу взаємозв'язку фізичного і естетичного виховання і виявляються в їх загальному розвитку.

Проведена науково-дослідна робота передбачає подальше вивчення особливостей формування готовності майбутніх випускників факультетів фізичного виховання до позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах засобами інноваційних технологій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Деминский А.Ц. Основы теории физической культуры / А.Ц. Деминский. – Донецк, 1996. – 328 с.
2. Коджаспиров Ю.Г. Функциональная музыка в подготовке спортсменов / Ю.Г. Коджаспиров. – М.: Физкультура и спорт, 1987. – 64 с.
3. Лисевич О.В. Формування культури педагогічного спілкування майбутніх вчителів

засобами діалогічних навчальних ситуацій: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т. – Кіровоград, 2011. – 20 с.

4. Петухова М.И. Формирование готовности будущего учителя музыки к проведению внеклассной работы по эстетическому воспитанию школьников. : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Петухова Маргарита Ивановна. – Калуга, 2009. – 212 с.

5. Соціально-професійне становлення особистості: [Монографія] / В.В. Радул, О.В. Михайлов, І.П. Краснощок, В.А. Кушнір / За

редакцією В.В. Радула. – Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс ЛТД», 2002. – 263 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мельнік Анастасія Олександрівна – аспірантка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

УДК 37.041:796

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сергій МІШИН (Кіровоград)

Постановка проблеми. Інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору, кардинальні зміни на ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до підготовки фахівців у вищій школі. У зв'язку з цим, освіта у вищій школі має відповідати соціальному замовленню і бути орієнтована на підготовку майбутніх фахівців, готових до професійного самовдосконалення.

Зміни, що відбулися в суспільстві за останні десятиліття, актуалізують проблему професійного самовдосконалення майбутніх педагогів, що все більше стверджується в якості одного з основних критеріїв ефективності професійної діяльності майбутнього фахівця.

Модернізація системи освіти висуває нові вимоги до працівників у галузі освіти. Вихідні концептуальні положення професійного самовдосконалення освітян закладено в новому Законі України «Про вищу освіту», датованим 2014 роком. Згідно закону, саме у магістрі вищої школи вбачається перспектива в керівництві навчальними закладами, викладацькій діяльності у вишах. Відтак, йому необхідно постійно, послідовно і безперервно удосконалювати зміст своєї професійної діяльності, що є можливим лише завдяки роботі над собою, здатності до професійного самовдосконалення протягом усієї науково-педагогічної діяльності, про що наголошується у працях вітчизняних (І.Д. Бех, Б.З. Вульф, В.П. Зінченко, В.О. Сластьонін) та зарубіжних (Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс) дослідників.

Професійне самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання вимагає наявності специфічних знань, умінь та здібностей. Проте, аналіз результатів проходження педагогічної практики студентів-випускників факультету фізичного виховання дозволяє стверджувати, що підготовка майбутніх магістрів фізичного виховання ще не відповідає

вимогам сьогодення. Саме тому перед вищою школою поставили серйозні проблеми вузької спеціалізації та індивідуальних планів навчання студентів-магістрантів. Через це, однією з актуальних проблем професійної підготовки майбутніх магістрів фізичного виховання є визначення рівня професійного самовдосконалення, задія педагогічного впливу з метою подальшого професійного зростання.

Мета статті: визначення рівня професійного самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання.

Завдання дослідження:

✓ проаналізувати психолого-педагогічну літературу з обраної теми дослідження;

✓ розробити шкалу оцінювання рівня професійного самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема вдосконалення особистості була і залишається об'єктом уваги багатьох науковців. У теорії педагогіки ідеї самовдосконалення розглядаються у працях М. Монтесорі, В. Сухомлинського, Л. Толстого, К. Ушинського та ін. Психологічні основи особистісного зростання, розкриття власної сутності, самоактуалізації представлено у працях К. Абульханової-Славської, І. Булах, О. Ковальова, Г. Костюка, О. Леонтьєва та ін.

Теоретико-методичні основи самовдосконалення відображено в працях українських учених (О. Безпалько, О. Главацька, Н. Заверико, А. Капська, Л. Міщик, А. Калініченко), російських дослідників (К. Волков, Р. Гариф'янов, Р. Гильмеєва, Ф. Гоноволін, Л. Гордєєва, І. Донцов, С. Єлканов, Є. Клімов), однак вони, на нашу думку, і досі залишаються недостатньо висвітленими.

Значна кількість авторів присвятила свої дослідження вивченню проблеми професійного